

Arredor de Chinto

Paulino Pereiro

BAÍA EDICIÓN S

Primeira Parte

1

O nacemento de Chinto resultou complicado. Irrompera, sen présas, na pouco acolledora realidade, desde o cómodo refuxio do ventre materno, bañado coa cor violeta dos solpores que se contemplaban acotío desde o vilar de Outeiro. Entrou no mundo sen o ánimo necesario para abandonar a cova un atardecer en que a brétema se entretiña en tragar devagariño a perfecta laranxa do sol. O silencio da natureza vírase alterado polos estridentes berros do pequeno, que perforaban coma andoriñas o aire e parecían pór de manifesto o irreparable desgusto que lle provocara a brusca e inesperada irrupción nun mundo estraño. Cando cesou nos choros, elevouse da aira un inhabitual balbordo de histéricos estorninhos. Desde ese preciso momento, Chinto comezaría un período de absoluto silencio que se prolongou durante catro anos. Unicamente algún que outro apagado “au” saía dos seus labios para indicar que tiña fame, que o agobiaban os gases ou que lle doían os dentes.

Rosalía, a primeiriza nai, demostraba unha comprensión exacta do que lle rondaba pola cabeza ao nenño, efecto palpable da complicidade que os unía nas novidosas sensacións que ambos os dous experimentaban: el, de sorpresa ante todo; ela, de maxia, na relación que a unía a un ser que formara parte do seu corpo e que seguía sentindo dentro de si. Non pretendía encontrar expli-

cación á contradición evidente entre o sentimento irracional de que o neno formaba parte dela e, ao tempo, gozaba dunha existencia exterior. Negábase a admitir que o novo ser viña de encetar o longo, natural, imparabile, camiño de afastamento do porto que o acollera.

Rosalía asumía con indisimulado orgullo as peculiaridades do “seu” fillo. Por fin contactara cun ser que a entendía de xeito natural, sen necesidade de complicados razoamentos, e a quen ela comprendía absolutamente, sen necesidade de palabras. O novo sentimento de maternidade era tan absorbente que Rosalía habitaba o interior dunha densa nube que filtraba a realidade, oculta pola inconsistencia vaporosa do recíproco elo de unión co rapaciño.

Á mañá seguinte, Ovidio, o novo e feliz pai, contemplaba o ascenso reptante do sol agatuñando polos montes. A longa noite desembocara nun abrente de luz brillante a destrozal, con dedos de lume, a brétema. Pensaba no estraño tumulto dos paxaros, no balbordo aprobador, como de aplausos, en que cría ver un sinal do destino que agardaba ao neno, sen ser capaz, porén, de saber a ciencia certa que sucesión de marabillosos acontecementos marcaría, con particular ritmo, a andaina vital de Chinto. Afírmouse na idea de que o rapaz levaría o nome do bisavó: Xacinto.

O bisavó fora coñecido en toda a bisbarra, e aínda o era pasados tantos anos da súa partida, por Chinto, aínda que, cando non estaba presente, para todos era “o gato”. Dábanselle moi ben as mulleres, desde novo. Díciase que tiña un atractivo especial, non se sabe se por causa das agradables faccións ou ben polo falar suave, que engaiolaba ao momento ás mozas, desexosas de apreixar o indefinible encanto sonoro e visual. Os amores de “o gato” eran o tema favorito nas conversas arredor da lareira, no bar do Xaime, na botica ou nas demoradas charlas entre viciños que se cruzaban nas idas ou retornos do traballo no campo. O alcume puxéranllo, non se sabe quen, por causa da extrema axilidade á hora de fuxir dos maridos cornudos, ou dos mozos enganados. A pesar disto, ou, nalgúns casos que non veñen a colación, talvez

por iso mesmo, era un home apreciado por todos, ou case. A causa que explicaba a insólita boa consideración, e que provocaba de inmediato simpatía, era a posesión dun corazón tan enorme que o facía estar sempre disposto a axudar aos demais sen pedir nada a cambio, cousa nada frecuente nun mundo campesiño en que os favores eran constante moeda de troco.

Abandonara Outeiro, deixando tras de si uns cantos nenos e nenas nas aldeas veciñas, tras unha tolena que lle propinara o Virxilio, o home da Felisa, muller de bandeira na bisbarra, malleira que o deixara ás portas da morte. O Virxilio, sospeitando da súa muller (como, por certo, facían a maior parte dos homes casados da comarca coas súas respectivas) deixara as vacas no prado ao coidado de Titán, un can probablemente máis intelixente do que o amo, e seguira a Felisa, agachándose ao axexo tras as xestas e os toxos, até chegaren ao penedo do curuto onde a agardaba “o gato”. Era un día de primavera, de raiolas entre nubes, de suave brisa morna, en fin, un día para o amor. Agardou Virxilio acubillado tras a follaxe, coa raiba a roerlle o peito, mentres contemplaba, baixo a viseira da rocha que producía acolledora sombra na herba mol, os labios a beixárense rudamente, ao tempo que as mans do Chinto procuraban, con movementos un tanto bruscos, erguer a saia. Naquela ocasión, “o gato” non conseguira ser o bastante áxil como para fuxir sen ser visto e apañara, xuntas, todas as pancadas que non recibira nos anos precedentes. Virxilio erguérao cunha man agarrándoo polos pelos para afastalo do corpo seminú da Felisa, quen, no preciso instante da separación, prorrompeu nuns xemidos de pracer que aínda alteraron máis o estado de ánimo do vingador, xa de seu alterado. Tras o gozoso salaio ficou muda, sen ser capaz de articular palabra, contemplando absorta a somanta, oíndo impertérrita os insultos, sorrindo con esforzo ante as palabras con que Chinto pretendía aplacar a ira de Virxilio.

“O gato” marchara para o Brasil tras unha convalecencia de dúas semanas, deixando unha ducia de fillos e fillas non recoñecidos e unha muller, Amelia, embarazada legalmente dun neno que el non vería medrar. Deixara tamén, nalgunha que outra moza

casada, un recordo duradeiro en forma de bebé. Houbo maridos que admitiron a paternidade da nena ou do neno para evitar o escándalo, aínda que, de todos os xeitos, a verdadeira paternidade era difícil de ocultar: os fillos do “gato” eran doadamente recoñecibles polos preciosos ollos da cor do mel con que o pai rendía as mulleres aos seus pés.

Malia ter coñecemento da meirande parte das historias que circulaban pola bisbarra e que contradicían o seu xeito de pensar e actuar, Ovidio admiraba o avó. As cartas, que conservaba o seu pai nun caixón do armario anoadas cun cordello, enviadas desde o Brasil, acompañáranlo ao longo da lenta infancia, que transcorrera entre a admiración provocada polas aventuras do avó e a acrecentada admiración que o seu pai lle transmitía por aquel home que, a pesar de o ter maltratado, constituíase en modelo de ousadía e intelixencia natural (como case todos os homes da aldea apenas tiña estudos). Nas reunións familiares, rara era a ocasión en que non se relatara algunha situación comprometida do Chinto insistindo, con evidente admiración, en como a resolvera, poñendo nos seus labios frases inxeniosas que demostraban unha visión atinada e escéptica do mundo e daquelas pequenas cousas que para as persoas revisten unha importancia desmesurada, pero que el relativizaba colocándoas na súa xusta consideración. A familia ría coas ocorrencias do Chinto, en particular os homes, xa que as mulleres, especialmente a nai de Rosalía, María Eduarda, amosaban nos seus comentarios unha gran prevención e un evidente menosprezo ante as actividades dun home que non respectaba muller ningunha.

A pesar da oposición de Rosalía, que quería porlle o nome de Félix, como o seu pai xa falecido, Ovidio impuxo o seu parecer, aceptando, iso si, porlle de segundo nome o que ela desexaba con tanto afán. Rosalía conformouse aparentemente, inmersa na súa nube fóra da realidade. Mais a aceptación era perversa: elaborou de inmediato un plano secreto que a faría triunfar no seu propósito: chamaríalle acotío Félix, Felisiño. A súa tarefa de zapa durou pouco, tres meses escasos. Pasado ese tempo, rendeuse

ante a evidencia e recoñeceu que a batalla estaba perdida, desde o momento en que tomou consciencia de que a familia e os veciños, temerosos das reconvenções malhumoradas do Ovidio, se referían sempre ao neno como Chinto. Esta primeira derrota pre-saxiaba a vida allea dun ser que lle fuxía entre os dedos, un nenorapaz que escaparía do seu control e a quen non podería impór a súa forma de sentir. No fondo do corazón quedaríalle para sempre esa sensación de impotencia, de incapacidade para dirixir a vida de quen máis quería no mundo.

Rosalía pasaba por ser unha muller fermosísima, referencia de beleza en toda a comarca. Era alta, morena e de ollos cor de avelá. A súa presenza apoucaba aos homes, que ficaban sen saber que dicir. Ningún rapaz se atrevera a convidala a bailar cando, con catorce anos, acudira ao seu primeiro baile, acompañada doutras tres rapazas. Eran as festas polo San Cosme, o patrón de Outeiro, unha das escasas ocasións de relacionarse mozos e mozas.

Pasaran seis anos sen coñecer home, até que Ovidio, un rapaz calado, que levaba mal a súa timidez, se cruzara con ela nos campóns e, nunha arroutada, comunicárlle que lle gustaba moito. Só iso, “gústasme moito”. Tras pronunciar a frase, ficara calado, coas cores a lle rubir polo rostro, agardando unha resposta que non chegou. Rosalía, transcorridos os silenciosos momentos de indecisión, seguiu camiño, co Ovidio parado véndoa alongarse. Ideas e sentimentos confusos revolvíanlle a cabeza nunha mestura de decepción e esperanzada espera. Rosalía detívose e virouse amodiño para dedicarlle un delicioso sorriso que o prometía todo. Así transcorreu o primeiro encontro, entre as concisas palabras de Ovidio, que querían expresar máis do que se pode expresar coa linguaxe, e o enigmático sorriso mudo de Rosalía, que transmitía, na súa inconsciente ambigüidade, unha promesa.

Ovidio era home de poucas palabras, e de poucos amigos. En realidade só tiña un: Daniel “do crego”, un rapaz fraco, tan parco coma el, con quen sostíña unha estraña amizade repleta de silencios. Cando lle comunicara, por suposto con frases breves e

entrecortadas, que se vía con Rosalía, o “do crego” respostara cun solitario monosílabo – “si?”– que sintetizaba a un tempo a incredulidade e a alegría, non exenta de envexa, que se mesturaban no seu pensamento. A Ovidio, que tiña total confianza no amigo, nin por un momento se lle pasou polos miolos que o “do crego” puidese referir a ninguén o segredo. De todos os xeitos, calquera precaución era pouca, por iso non volveu tocar o tema. A cautela era innecesaria: Daniel respectou a implícita encomenda de reserva, que ficaba, coma unha esencia, prendida entre as palabras de Ovidio.

Rosalía tiña, en moitos aspectos, un carácter contrario ao de Ovidio. Era afable e vivaz, sintonizaba facilmente coa charla irónica ou escéptica das viciñas. Cos homes apenas falaba, consciente de que lle fuxían mais sen saber por que. Sabíase atractiva e, malia non ser presuntuosa, presentábase a ollos dos homes cunha total seguridade en si mesma, na súa impactante presenza ou nos seus xestos comedidos por natureza. As palabras ou o ton irónico e cómplice a un tempo, facíaos sentirse todo o contrario do que se sentía ela: inseguros, nerviosos e indefensos, como se de tímidos rapazolos se tratase.

A pesar das notorias diferenzas, en algo substancial coincidían Rosalía e Ovidio: os dous posuían unha natural seguridade en si mesmos, unha absoluta certeza das súas capacidades que tapaba totalmente as diferenzas de carácter. A Ovidio, a timidez non lle impedía ter crenzas firmes á hora de facer ou non facer calquera cousa que sometese a consideración. Movíase por arroutadas, tomando decisións bruscas e actuando ao momento. En todas as ocasións estaba convencido do que debía facer pero, á hora de dicilo, atopábase fronte á barreira insalvable da lingua, sen ser capaz de expresar os complexos pensamentos que construía na cabeza e que, ao comunicalos, se convertían en ideas simples, expresadas a miúdo por frases breves, mínimas. quen o oíse falar pensaría que era un inxenuo. Equivocaríase de parte a parte.

Cando se encontraban a soas entre os piñeiros ou cabo do río, nas beiras frescas de hipnótico rumor, Rosalía falaba e falaba. Ovidio escoitaba ensimesmado aproveitando os pouco duradeiros espazos de tempo en que o aire ou a auga regresaban a un momentáneo primeiro plano para intercalar tan só unha ou dúas palabras: “si” ou “levas razón”, coas que quería demostrar a súa incondicional adhesión aos pensamentos e sensacións expresados pola muller. Ovidio, home de ideas claras, que sabía o que debería facer en cada situación, entraba en conflito cunha Rosalía que lle daba voltas e máis voltas a calquera pensamento que partise dos demais. Este xeito de examinar os pros e os contras dos pensamentos dos outros non lle impedía decidir con certa axilidade que resposta dar en cada momento. Razoaba con tal rapidez que ninguén podería imaxinar as complicadas redes que o seu raciocinio tecía. A pesar da enorme velocidade con que procesaba o pensamento, perdía sempre uns segundos antes de contestar, como se tivese recibido un sinal acústico e reaccionase a destempo, cunha diferenza horaria de escasos segundos. Talvez esa fose a causa de que as amigas, ás súas costas, lle tivesen posto o alcume de “a telefonista”.

Sete semanas antes da voda, prevista nun principio para seis meses máis tarde e que tivera que se adiantar por causa de forza maior, Ovidio pensou que chegara o momento de ter con ela máis que palabras. Anceiaba o intercambio de desexos corporais que resumía mentalmente nunha exigua frase constituída por dúas solitarias palabras: “quero fodela”.

A proposta, en forma de pregunta, simplificou aínda máis o seu pensamento, que quedou reducido a unha única palabra, expresión exacta dos seus desexos:

–Fodemos?

Rosalía ficou muda durante algúns segundos, cun sorriso pícaro a debuxárselle na cara. Pasáronlle pola mente, a velocidade de vertixe, diferentes interpretacións complementarias do exiguo enunciado, ideas sinteticamente expresadas de serio des-

exo de comuñón física competindo en credibilidade con outras ideas, de diversión intranscendente, de pracer prohibido e, por outra parte, natural. Tamén ela desexaba apertar sen límites o corpo do Ovidio así que, ese mesmo día, baixo a sombra do penedo que contemplara a inconmensurable tunda do “gato”, Xacinto Félix foi concebido, nun acto de amor tan breve como a palabra que o puxera en marcha. Ovidio, conciso en todo, viviu a súa inaugural experiencia concentrada en escasos e intensos minutos, con manobras torpes e apresuradas. Rosalía, pola súa banda, abandonouse por vez primeira sen prestar atención a pros e contras, sen precaverse ante as consecuencias que aquel acto liberador podería depararlle no futuro.

Ovidio, no abrente posterior ao nacemento do fillo, acordaba ese outro sinal, o do penedo que acubillara no pasado os encontros amorosos do seu avó, que semellaba a premonición do comezo dunha nova vida que a rocha espallaba aos catro ventos. Para o avó Chinto, a procura de aventura lonxe da terra; para Ovidio, o comezo dunha vida distinta, compartida coa Rosalía e mais cos fillos que, tarde ou cedo, virían. Chegaron máis cedo que tarde. O embarazo apresurou os acontecementos. A voda celebrouse axiña, causando na aldea unha sorpresa descomunal. Os rapaces miraban con envexa para Ovidio, que conquistara a muller máis fermosa da comarca. Pasou a ser un home respectado e admirado por todos, homes e mulleres, novos e vellos.

Aos oito meses da celebración da voda, naceu Chinto na casa do vilar de Outeiro. A enorme casa de pedra dos pais de Ovidio, Ovidio “do gato” e Olga “da corredeira”, á que se trasladaran despois do casoiro, servía de refuxio non só aos avós e ao matrimonio, senón tamén a Alberte, con dezaseis anos cumpridos e a Concha, de trece, irmáns pequenos de Ovidio, ao Perón, can de palleiro de intelixencia demostrada, ás vacas “Marela” e “Rubia”, a dous porcos e a unha ducia escasa de galiñas. A avoa ocupábase da organización da casa, encargándose dos menores detalles. Desvivíase por atender o neto, por controlar con man férrea a súa educación. Combinaba ese interese desmesurado polo rapaciño

cun trato exquisito á nora, que se rendía ante as garatuxas da sogra, non sen antes pensar os pros e contras, os porqués e porque nons da doada vida que levaba en casa dos “do gato”.

A avoa, Olga “da corredoira”, mantiña, cos seus corenta e dous anos sona de papahomes. Conservara o alcume que lle puxeran á nai pouco tempo despois de que se asentase na comarca. Nos escasos dous anos que a nai de Olga vivira na bisbarra, fixérase famosa polos continuos vorcallóns coa meirande parte dos homes das aldeas da zona en calquera camiño ou corredoira en que topase con eles. Olga fixera honra ao alcume até o punto de que había quen dicía que lle ía como anel ao dedo ou que, en verdade, a súa conduta respondía totalmente ao nome de guerra. Herdara, e talvez acrecentara, as cualidades da nai.

Ao home de Rosalía traspasáranlle o alcume da nai, quizais coa finalidade de diferencialo do pai, Ovidio “do gato”: o pai de Chinto era coñecido por Ovidio “da corredoira”, a pesar de que non lle interesaban para nada as mulleres, agás a Rosalía, o seu preciado tesouro.

Olga pasaba entre a xente da aldea polo equivalente masculino do sonado Chinto “o gato”. O seu comportamento vicioso era tolerado polas viciñas, que vían nela a solución ás continuas ganas de tratos amorosos con que os seus homes as agobiaban. Mais, a pesar da interesada tolerancia, aniñaban nos corazóns femininos insistentes sensacións desagradables de odio e de envexa que agromaban nos rostros das mulleres con que Olga se cruzaba.

Algo mudou para ela co nacemento do neto. Delegou o traballo de lindar as vacas en Alberte co fin de ter máis tempo para dedicarlle ao nenño. Apenas abandonaba a casa, reducindo o seu espazo vital á aira e mais aos catro ferrados do campeiro detrás da casa. Os homes que percorrían as corredeiras deixaron, dun día para o outro, de experimentaren a agradable sorpresa do encontro, moitas veces procurado con ansia, coa “da corredoira”. Deberon pasar tres anos antes de que a natureza

interior da nai de Ovidio se manifestase de novo en todo o seu esquecido esplendor.

Ovidio pretendía finxir ignorancia do animal comportamento da súa muller, pero non era tarefa fácil. Non se ousaba a dicirlle nada porque, aínda que se negase a recoñecelo, tíñalle medo. A “da corredeira” dominárao desde o comezo da súa relación, conquistárao cos seus equilibrios amorosos (era famosa por ser capaz de foder nas árbores, deitada entre dúas pólas), pola coidada organización do acto erótico ordenando e dominando sempre ao home, mandando nel con autoridade indiscutida, ordenando que se colocase de tal ou cal xeito para satisfacer os seus extremos anxeios de pracenteiro equilibrio amoroso. Ao “do gato”, no primeiro encontro, fixérao tender boca arriba nas augas pouco profundas do regato antes de se deitar, decidida, a cubrir co seu corpo rexo e puxante o sexo desmedido de Ovidio. As habilidades de Olga como amante tapábanlle a boca ao home, que asistía encantado á realización do acto amoroso nos lugares máis inesperados ou nas posicións máis insólitas: debaixo da cama, no interior do enorme armario de castiñeiro, sentada no baúl que o Chinto enviara desde o Brasil ou co Ovidio, espido, subido nunha cadeira mentres ela se acomodaba na escada que subía ao faiado.

Entre os avós, os pais e os tíos transcorreron rápidos os primeiros anos de vida de Xacinto Félix, ou mellor diremos de Chinto, que pouco a pouco deixou de ser o Chintiño: sen poñérense de acordo, os que con el compartían a vida decidiron, sen intercambiar palabra, que o diminutivo cariñoso non lle acaía ben a un rapaz tan serio e pouco expresivo.

O día en que cumpriu catro anos rompeu a falar. Falaba sen parar como se levase os anos anteriores a matinar como expresar correctamente os pensamentos. Era un falar demasiado preciso para un neno da súa idade. A ninguén sorprenderon os reflexivos silencios máis ou menos prolongados antes de contestar ao que se lle preguntaba: herdárao da nai. Ovidio “da corredeira” quería crer que en todo o demais saíra ao pai.

2

Chinto adoraba o pai. Ninguén se explicaba como era que, a pesar das constantes atencións e do desmesurado cariño que a nai lle prodigaba, prefería, sen a menor dúbida, estar co pai antes que con ela. Parecíalle a Ovidio que o comportamento posesivo de Rosalía non deixaba a menor firgoa pola que el puidese adentrarse nunha relación co pequeno que desexaba máis que nada. Conformouse co papel asignado, asumíndoo até tal punto que, para os demais membros da familia, Ovidio semellaba non facer o menor caso ao rapaz. Tan só non faltaba nunca ao deber que se autoencomendara e que Rosalía lle permitía: achegarse ao berce cada noite para, con frases breves, relatarlle un sintético e elemental conto, que inventaba sobre a marcha, coa finalidade, iso pensaba, de transmitirlle ao pequeno as súas ideas sobre a vida. O neno escoitaba concentrado, sen entender nada, as historias de viciños da aldea nas que sempre interviña como protagonista o seu avó homónimo. Nos relatos puña Ovidio canto de positivo se lle ocorría, coa pretensión de crear no pequeno unha referencia heroica, un modelo a seguir. Falaba para si mesmo, utilizando o rapaciño como excusa para ceibar a fantasía e enunciar en voz alta os seus pensamentos míticos encarnados nun home real, cunha vida transformada, pulida e depurada para ocultar as debilidades, as contradicións e todo canto puidese deteriorar a imaxe de perfección que todos os mitos levan consigo.

Das historias formaba parte unha cadela, de nome Bidueira, Bidu, que supostamente fora propiedade do avó. No fiel animal, que só existía na mente de Ovidio, retrataba as mesmas cualidades que adornaban o amo: intelixencia, espírito de aventura e cariño sen medida polas persoas. Nas exiguas historias, Ovidio non ocultaba a crueldade do ser humano: había nelas crimes, cráneos destrozados co machado, brazos amputados coa fouciña, pelexas entre mulleres a tirárense dos pelos, sangue e bágoas. Tanto detalle morboso conduciu, co paso do tempo, a que o pequeno Chinto escoitase interesadísimo as ensinanzas do pai. Agardaba con impaciencia o momento de ir para a cama e atender aos sucesos que o pai lle relataba emocionado e que el non podía interpretar máis que como unha sucesión de xestos na cara que lle transmitían sentimentos inconcretos e que lle provocaban sensacións novidosas e estrañas, coas que se adentraba na vida.

As escasas noites que Ovidio chegaba tarde á casa, Rosalía substituíao cabo do berce. As súas historias eran menos interesantes, relatos de porquiños que falaban, de fadas que concedían tres desexos, de príncipes convertidos en berzas que pola maxia dunha pita choca volvían ao seu ser de homes bondadosos, quen remataban, inevitablemente, casando cunha preciosísima princesa modelo de virtudes.

Á hora do xantar, o pequeno, acomodado no colo da nai ou da avoa, escoitaba concentrado, en silencio, prestando especial atención ás escasas e brevísimas intervencións do pai, a conversa en que xurdían, tirados do fondo das palabras, os sucesos protagonizados polas xentes da comarca. Tomou coñecemento, en xantares sucesivos, dos lobos que lle destrozaran dous becerros aos de Tarrueiras, do eucalipto que esmagara ao Xosé “de Marzal”, ou de como pillaran ao Xerardiño enriba da Pepiña “do barruzo”. Os sucedidos eran relatados por Olga con profusión de detalles: dos becerros quedaran pouco máis que os ósos pelados; darredor espallábanse os pelexos manchados de sangue; o Xerardiño non daba saído de dentro da Pepiña de tan fondo que estaba encanado e recibía entre berros e maldicións as patadas de

Pepa “do barruzo”, nai da rapaza; o eucalipto separáralle a cabeza do corpo ao Xosé, que en paz descansa.

Con tres anos, Chinto ía descubrindo, sen tomar conciencia de que o estaba a facer, a crúa realidade que o envolvía e, abraiado, neses momentos ficaba, sen apenas abrir a boca, co rostro iluminado por un aceno ceñudo. Tan só para preguntar “por que?” de xeito extemporáneo. Ninguén sabía a que se refería coa pregunta, pero sempre recibía idéntica resposta: “son cousas de maiores”.

O rapaciño medraba a ollos vista. O aire de dignidade do seu rostro serio completábase cun corpo esguío pero forte. Andaba ceibo pola casa examinándoo todo, preguntando á nai que era aquilo, para que servía estoutra cousa, demostrando sempre un afán de coñecemento exhaustivo dos nomes dos obxectos que o rodeaban, interesándose pola súa utilidade, sen cesar na pescuda até ficar totalmente convencido de que entendera a explicación. Almacenaba os datos e pasaba a outra cousa, tras ficar en silencio uns minutos, razoando interiormente as informacións recibidas. A todos sorprendía a corrección na expresión, o abondoso e preciso léxico que empregaba, pero o que máis chamaba a atención eran as curiosas, ou mellor diremos excéntricas, ideas que lanzaba a quen o estivese a escoitar.

—Por que morren os cuxos e a lareira non?

Rosalía, sen saber que respostar, tras os habituais segundos de silencio en que examinaba os pros e os contras, fixera caso omiso da pregunta e mandáralo á aira na procura da avoa. Ao non encontrala, pillara o rapaz pola corredoira que levaba á Ponte dos Pasos. Foi a súa primeira excursión en solitario. O atrevemento, certamente non lle tiña medo a nada, conduciuno, baixo as bóvedas sombrizas dos castiñeiros polos que as raxeiras se filtraban, até a vella ponte de enormes lousas de feitura irregular. Ollou por todas as partes pero non viu a avoa. Empeñeu o retorno co seu andar firme, mirando para as densas carballeiras que flanquea-

ban o camiño. Escoitou un roxido rítmico de pólas a movérense e adentrouse con audacia sobre o cobertor de follas descompostas que acollían as sombras da carballeira. Abrazando o tronco repleto de liques laranxas e verduxos, a avoa ceibaba gruñidos coma os dos porcos mentres un home de pernas peludas fozaba nela como se quixese atravesala de parte a parte. Sentou entre as follas que, en molida cama, recubrían a terra e dedicouse concentrado a mirar para os corpos semiespidos. Sopesou interiormente os pros e os contras antes de decidirse a berrar pola avoa. A incomprensión do que estaba a ver púxolle ganas de preguntar. Demorou a pregunta máis tempo do que nel era habitual até que por fin berrou por ela. Os corpos afastáronse con premura. A avoa empurrou a saia para abaixo mentres o home puxaba polos pantalóns de pana marrón escura dándolle as costas ao rapaz. O home e a muller ficaron estáticos, vermellos os rostros, ollando para o crío sentado nas follas como un pequeno buda. O home recolleu a vara de abeleira que lle servía de caxato e desapareceu entre as árbores. Olga achegouse ao pequeno Chinto e sentou cabo del.

–Que facías?

–Estabamos bailando.

O rapaz cavilou uns segundos procurando entender. Olga, entre tanto, preguntábase que estaría a pensar o neno.

–E co avó tamén bailas?

–O teu avó baila pero que moi ben.

O silencio reflexivo de Chinto deixou paso á resposta.

–Nunca vos vin.

–Tes que saber unha cousa que todos saben pero que ninguén di: o baile é algo secreto, que ninguén debe saber. Non llo contes a ninguén. Prométesmo?

O rapaciño colleu da man á muller e regresaron en silencio até a casa. Escoitaban o balbordo das bandadas de estornións, o piar dos verderóns e os potentes cantos dos grilos. Chinto non quedara para nada convencido coas explicacións da avoa. Os pensamentos abalaban a un lado e a outro entre incomprensibles ideas de bailes estraños e de suspiros fortes. Aínda non tiña conciencia do mal nin do ben. As cousas eran, e máis nada. Pero o afán innato de intentar comprender facía que lle dese voltas na cabeza ás imaxes do home por riba da avoa, procurando entender por que aquel baile tiña que ser secreto. Por primeira vez aceptou a realidade sen comprendela, resignándose a admitir que era certa a afirmación dos pais e mais dos avós de que había “cousas de maiores”, que só eles entendían. De volta na casa, desapareceu. Foi agacharse tras a sebe de mirtos do xardín e alí permaneceu até a hora en que chamaron por el para a cea.

Esa noite ía unha calor inhabitual. Sacaran a mesa de madeira da cociña e cearan na aira ao luar. A lúa chea competía coa luz das velas e mais cos candieiros de aceite. Chinto preguntaba, admirado, polas estrelas e pola lúa.

–Por que non caen?

En vez de contestar, o pai colleuno no colo e levouno de paseo polo campeiro abaixo. Pillaron un lucecú tras outro, que despois meterían nun frasco de cristal. Ovidio respostaba laconicamente ás estrafalarias preguntas do fillo.

–Gústache bailar?

–Non.

Chinto mudaba de tema con axilidade digna dun gato. Nel asomaba o ancestro.

–Podemos meter as estrelas nun frasco? Pero non se poden coller coa man porque queiman.

Ovidio sorría ante a lóxica do fillo que devalaba implacable pola marea da realidade que habitaban. Pasoulle a man polo pelo e contoulle un sucedido que serviría como exemplo da educativa idea que lle quería transmitir.

—É malo pensar moito. Verás o que lle pasou a un amigo do avó Chinto: estaban de cazaría e feriron un porco bravo, que se revolveu e os atacou. Sabes que os porcos bravos son moi feros. O avó, sen pensalo, correu e subiu a un piñeiro. O amigo pensou que facer. Tiña dúas alternativas: subir a unha árbore ou arrolar monte abaixo. Meditou a primeira opción e concluiu que, co gordo que estaba, non podería agatuñar polo tronco. Pasou á segunda posibilidade de salvación: se arrolase podería mancar, darse coa cabeza contra unha pedra ou... O porco espetoulle os cairos e matouno ao momento. Por pensar moito.

Chinto comprendeu, á súa maneira. O pai estaba a dicirlle que os porcos non pensan e que por iso matan, e tamén que as persoas, para matar, non deben pensar moito porque senón quen morrerá serán eles. Sinalando as estrelas, insistiu no tema que lle preocupaba:

—Fan ruído como o lume?

—Seguro que si, pero non o oímos porque están moi lonxe.

Ovidio gozaba coa inocencia do rapaz. Sentíase orgulloso da educación que lle estaba a proporcionar, consciente de que o modelo do avó Chinto respondía con creces á súa idea dun home de ben. Ollaba para o pequeno e sentía algo a apertarlle o peito; unha mestura de cariño e orgullo que o facía tan feliz coma cando Rosalía o miraba con aquel mirar doce e agarimoso.

O día seguinte do paseo baixo a luz do luar trouxo consigo unha visita inesperada á casa do Outeiro. Chinto, “o gato”, regresara de América. Cos seus setenta e tres anos, levaba cincuenta sen aparecer polo país que o vira nacer. Estaba avellentado pero conservaba o carácter afable, a charla irónica, o escepticismo de

ideas con que partira ao novo mundo e unha axilidade de corpo envexable. No rostro enrugado recoñeciase facilmente o Chinto das fotos familiares. A ninguén sorprendeu o indeciso recibimento do fillo: Ovidio “do gato” avalaba entre unha alegría serena pola chegada dun home por todos admirado e un odio visceral, lóxico nun fillo abandonado. Ao pouco de franquear a porta da casa, abrindo o poxigo para deixar á vista a súa sorpresiva presenza de home traxeado ao xeito dos trópicos, coa maleta de madeira reforzada con tiras metálicas, Chinto tiña conquistado a todos, mesmo ao seu fillo.

Escoitar da propia boca do protagonista os detalles dos acontecementos narrados nas cartas supuña para a familia un pracer incomparable con ningún outro coñecido. O pequeno, sentado no colo do bisavó, escoitaba con devoción os relatos que, co seu famoso sentido do humor, “o gato” repartía entre os oíntes. Cada persoa das que alí estaban sentíase como se o narrador estivese dirixíndose a ela en exclusividade. Era outra das cualidades do bisavó: implicaba aos seus oíntes de tal maneira nos acontecementos referidos que facía imposible non se meteren dentro deles, non revivilos como se lle estivesen a acontecer a un mesmo. Nun silencio un tanto prolongado, o pequeno Chinto, mirando fixamente para o lume da lareira, lanzou ao aire a súa proposta.

—Cóntanos a caza do porco bravo.

O bisavó fixo un aceno de sorpresa que pasou despercebido ao cativo.

—O teu amigo morreu por pensar moito?

—Que historia é esa? Non me gusta cazar.

E pasou a relatar a vida no Río de Xaneiro. O pequeno ficou mudo, sorprendido e decepcionado, intentando comprender. Ovidio non ousaba mirar para el. Arreatoulle ao bisavó o neno para susurrarlle en voz baixa “non se acorda, porque vai vello”.

–As mulatas son guapísimas. Con dezaseis anos son mulle-
res feitas e dereitas polas que os homes perden a cabeza con só
mirar para o seu andar “de onça” como din eles. A “onça” é coma
un tigre pequeno que hai por aló, nas selvas do Amazonas. Pero
algunhas son traizoeiras. Vouvos contar unha historia que nin-
guén sabe, vouvos falar de Lucía.

Coñecéraa no café *Camboinhas*, un café con pequenas
mesas redondas de mármore onde se falaba dos sucesos do barrio
e se bebía o zume meloso das canas trituradas nun enorme apare-
llo metálico situado tras da barra. Chinto estaba lendo o xornal,
paladeando un delicioso café con “bagaço” cando a porta circular
deixou paso a unha mulata que quitaba o hipo, levando consigo
unha cesta de pan: era Lucía.

–Naqueles anos, nos barrios, o pan vendíase pola rúa –acla-
rou.

Dirixiuse cabo del para ofrecerlle a mercadoría e, na proxi-
midade improvisada daquel corpo atraínte, Chinto tivo ocasión de
escoitar a voz profunda, suave e cálida que parecía invitalo a
marchar con ela. Asaltárano unhas ganas incontrolables de tocala
e estendeu a man para acariñarlle o brazo. Ela non o afastou e
ficaron mirándose nos ollos en silencio, co corazón a bater e a
saírselles pola mirada.

–Alá non é como aquí. Non hai que falar dun xeito especial
nin dicir nada bonito para liarse coas mulleres. –Fai unha pausa
para crear expectación. – Van con un ou con outro e non pasa
nada, é do máis natural!

Saíra do café tras ela e seguíraa por rúas con cheiro a fritan-
ga. Ascenderan polas abas do “morro” (así lle chaman aos mon-
tes) e chegaran á pequena favela de casas pouco acolledoras, feas
e miserables. Entraran nunha edificación con paredes de latas
coladas que semellaba un garaxe e subiran a media ducia de esca-
das de madeira que conducían a algo así coma un faio. Lucía
pousou no chan a enorme cesta e púxose a xogar con el, acariñán-

doo devagariño mentres lanzaba olladas de esguello para as escadas. Tiroulle a camisa, puxou polos pantalóns e deixouno en coiros. Ao momento oíronse voces, gritos que se achegaban berrando por Lucía. Tres homes irromperon na estancia e arrebatáronlle todo o que tiña, a roupa, os zapatillas, os escasos billetes que levaba consigo. E comezou a desigual pelexa. Tiraran de navallas e aprisionárano no interior dun círculo que reducía o seu diámetro aos poucos. Coas mans golpeando con rapidez, Chinto xogaba o perigoso xogo de facelos recuar un instante e mantelos a raia. Pero sabía con absoluta certeza que non saíría vivo de alí. Oíronse pasos pesados ascendendo as escadas, anunciando a inmediata entrada no cuarto dun corpo lento e pesado. Apareceu unha negra gordísima. Os homes deixaron as navallas colgando inertes das mans e, sen que a muller pronunciase unha soa palabra, saíron do cuarto en silencio. Chinto apañou rapidamente a roupa e dirixiuse á saída, fitando para o ollar, que coidou desafiante, de Lucía. Na porta, os tres homes, inexpressivos, fixéronlle un estreito corredor polo que marchou apresurado mentres recibía pinchazos das navallas. Descendeu finxindo unha tranquilidade que estaba lonxe de sentir, marchando amodo como se estivese a pasear, mentres se laiaba das pouco profundas feridas e botaba a cada instante olladas por riba dos ombros. A distancia, os mulatos seguían, cravándolle os ollos na caluga, como se fose unha presa que hai que abater.

—Á mañá seguinte, Lucía apareceu polo *Camboinhas*. Só dixo unha frase: “quero ter com você”, e fomos, esta vez, para o meu cuarto.

O bisavó mostraba unha cicatriz de dedos paralelos no ombro.

—Era unha auténtica “onça”. Pero a historia non acabou ben: esa mesma tarde cruceime cos mulatos na rúa. Malláronme e deixáronme sen un real. Foi daquela cando marchei para a selva, de madeireiro. Pero iso xa volo contarei outro día.

Ovidio chíscalle un ollo ao avó e, agora, é el quen lle pide que relate a cazaría do porco bravo. O vello cre comprender e ponse a contar unha emocionante cazaría bastante diferente da do relato de Ovidio. Iso si, na fantasiosa historia, “o gato” tamén sae triunfante mentres o amigo, por fatal falta de reflexos, morre. O bisavó Chinto mata o porco dun certo disparo nos fuciños.

Chintiño desconfía pero acaba crendo a historia que o vello conta deténdose nos detalles máis pequenos, polo miúdo e sen a menor présa en retomar os sucesos fundamentais da peripecia. Rematado o relato, a reunión disólvese e cadaquén vai facer os inaprazables traballos diarios. O vello, melancólico por ter revivido acontecementos impresos a lume no seu corazón, quere tomar o aire que tantos recordos lle traerá e vai dar un paseo até a Ponte dos Pasos. Senta nun tronco de salgueiro medio deitado sobre as augas calmas do río e fica pensativo a lembrar os anos pasados no Brasil. Ao pouco tempo aparece Olga, que regresa dos campóns cargada cun enorme mólo de palla para as ovellas. “O gato” olla pensativo para ela, unha absoluta descoñecida, a muller que o seu fillo tomara en matrimonio mentres el percorría os estados do Brasil arriba e abaixo. Déranos por desaparecido, e así foi durante trintaetantos anos, até que un bo día, morriñento da terra en que nacera, escribira unha extensa carta onde relatava unha escolma dos apaixonantes acontecementos da súa vida en América. O fillo respondéralle dándolle a noticia da voda con Olga dous anos atrás, falándolle da familia, anotando os ferrados que posuían, a propiedade en man común da fraga de Outeiro e de como lles ía a vida por alí.

Durante o paseo, e tamén nese preciso momento, sentado no tronco rugoso do salgueiro, Chinto recorda a partida da casa paterna onde vivía coa estreada esposa, Amelia. Lembra a súa cara de desesperación ao ter a confirmación das infidelidades de propia boca do home con quen acaba de casar, que non é capaz de xuntar as forzas necesarias para mentirlle. Os labios da muller enuncian o desexo imperativo de nunca máis velo diante e, asemade, a pena porque a tunda non tivese acabado con el dunha vez

para sempre. Chinto partira sabendo que Amelia portaba no ventre a súa semente. De aí viñera ao mundo Ovidio “do gato”, pai de Ovidio “da corredeira”. Ninguén se explicaba que a Amelia, a pesar do ocorrido, tivese dúbidas á hora de decidir poñer ou non poñer ao bebé, decisión delicada, o nome do pai que os abandonara. Era certamente difícil de entender que, a pesar do perverso comportamento do home, ela tivese pasado tardes enteiras a saloucar deitada na cama, añorando a súa fala agarimosa e o corpo rexo.

Volve Chinto á realidade e pensa na muller que se achega e senta cabo del observando o lento e marmuriantemente devalar do río. Olga ten oito anos menos có fillo. Pensa que Ovidio é un home moi afortunado por ter atopado unha muller coma aquela, que dan ganas de deitar na herba mol para xogar o xogo mil veces xogado coas mulleres desde que era mozo e a seiva ascendía facéndolle ferver o sangue. Coñecéaa apenas vinte e catro horas antes e xa a catalogara como unha muller segura de si mesma, organizadora e dominante. Non lle sorprendía a evidencia de que quen mandaba na casa era ela. Desde a morte de Amelia, ía xa para dez anos, Olga tomara o relevo na organización do casal. Con Amelia viva, pensaba o vello, as cousas probablemente terían sido doutro xeito. As lembranzas tiraban unhas por outras, mergullándoo no recordo do carácter decidido e organizador da muller. Difícilmente cedería o mando a unha venidera como Olga. Concluíu que non debían terse levado demasiado ben. Axiña retorna ao presente, ao corpo atraínte de muller, que fai que lle ascenda polos membros a seiva animal do desexo.

Mentres Chinto comeza, coa absoluta seguridade de quen sabe o que está a facer, a pasarlle os dedos pola caluga, sobrevenlle un pensamento fúnebre: a carta en que Ovidio lle comunicara a morte de Amelia nun desgraciado accidente ao caer no pozo sen que ninguén se decatase. Na caída, esmagara o cráneo contra as paredes tinxindo a auga dun vermello brillante. Daquel xeito pictórico imaxinara a morte da muller, a partir dos fríos datos que o fillo lle comunicara na carta. Arrepentido do seu comportamento

con ela, non se vira cos ánimos necesarios para regresar, comesto polos remorsos, que lle roían as entrañas sen deixalo acougar, impedíndolle aceptarse a si mesmo. Meses despois escribira, inventando un secuestro, do que daba detalles: capturarían uns guerrilleiros, na selva, xunto con outros madeireiros, con quen estivera retido algo máis de tres meses, até que foron localizados polo exército e, tras un tiroteo en que morreron tres dos secuestrados, chegara a liberación. Cando recibira a carta comunicándolle a morte da muller estaba totalmente arruinado, alegre por seguir con vida pero sen posibilidade de regresar á terra.

Acordou dos sombrizos pensamentos coa sensación de frescura provocada polo aire a rodearlle o corpo. Volveu en si e tomou deseguido consciencia da situación, decatouse de que estaba en coiros sobre a superficie rugosa do salgueiro, recibindo o peso do exuberante corpo feminino. Olga bulfa inquieta, coas cadeiras e as arredondadas pernas a rodear, protectoras, o home e a chantalo contra a árbore en movementos constantes que producían un ruído leve, o do rozamento da pel contra a cortiza. O sogro e a nora deixábanse levar polo vai e vén dos corpos, polo abanear da brisa, polo ininterrompido marmurio caótico e pracenteiro do río, reprimindo toda manifestación de pracer, motivada a represión por unha inconsciente prudencia ou, talvez, polo temor a seren descubertos. Mais a pesar de todo, o coincidente momento da liberación sexual do home e da muller rematou en berros ao unísono, que competían en intensidade e que semellaban un ouveo de cans. Se Chintiño os tivese visto pensaría no ben que bailaban.